

גן הילדים של רבקה נוראל, קופיצינצה, פולין, לפני המלחמה

ברכה קרוסר שהייתה ילדה בגטו ורשה מספרת בעדותה:

כתבנו רק עם עפרונות, לא עם עטים – שנוכל למחוק. למדנו את זה בע"פ היטב, נבחנו, ועל אותם הדפים ואותן המחברות כתבנו עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם. לכן מחקים היה מצרך מאד רצוי.¹

שרה שטרן-קטן הייתה מדריכה ופעילה בתנועת בני עקיבא בגטו לודז'. בעדותה היא מספרת על הקמת קיבוצי ההכשרה במרישין. בקיבוצים אלו, שהוקמו באישורו של רומקובסקי, יו"ר היודנראט בלודז', ונקראו בגטו "קולוניות", רוכזו ילדים במסגרת פנימייתית מלאה או חלקית. למעלה מ-13,000 ילדים נהנו ממפעל זה.

לפני ההתארגנות, אנחנו חשנו באפס המעשה של אלה שנמצאים. חשנו שאין – לא מעשה, לא בית ספר, לא עבודה, ואנשים מסתובבים במסגרת של חיי בלימה...

הלכנו לחפש קודם כל איזה מקום, איפה שאפשר לרכז את הנוער. ומכאן זה התחיל, מחיפוש מקום לריכוז. כי אם נרכז אותם, אחר כך כבר אולי נעשה משהו... והגענו לאזור בלתי מיושב בתוך הגטו... שהיו שם בתים קטנים, עם גינות נוי, גינות ירקות.

חשבנו שזה יהיה מקום למועדון או מועדונים בשביל התנועות... הרעיון של קבוצות חקלאיות בא בעקבות הטיעון שזה יהיה מסווה נגד הגרמנים, שזו לא תהיה התארגנות תנועתית, או התארגנות של כוח איזה שהוא, אלא אלה הן קבוצות שיעסקו בעבודת אדמה.

...הקצבת המזון היתה תוספת חשובה מאוד, גם בשביל הילדים לעומת הבית. שהם אכלו כאן (במרישין) אז לא אכלו בבית, וגם הדיור – המיטה, שהם ישנו במרישין, המיטה הזאת היתה פנויה בגטו, בתוך המשפחה... זאת היתה תכנית בעלת חשיבות כפולה ומכופלת, גם רוחנית, גם פיסית. גם לנוער וגם למשפחה.

...גידלנו ירקות – בצל, צנוניות... לצעירים יותר היו גם לימודים – שיעורים ממש. שיעורים בתורה, שיעורים במקצועות אחרים... אחרי הצהרים היו פעילויות, שיחות על נושאים מסוימים... היום התמלא בלי לחשוב על הגורל שסבב אותנו... היו חיים מלאים...²

1. איר"ש.

2. איר"ש 0.3/10236.

חינוך

ב־1941 פָּרסם אליעזר גלר, מדריך בגורדוניה, בעיתונות המחותרת בגטו ורשה רשימה המתייחסת לאתגרים ליעדים ולקשיים שעמדו בפני מדריכים בתנועה בגטו:

הרעב והמחסור מפילים חללים קודם כל בשורות הדור הצעיר שלנו... אך לא רק גופותיהם של הילדים מתגמדים. אותו הדבר נעשה גם בנשמותיהם... המשימה הראשונה שנוצרה מחדש בעבודה החינוכית בתקופת המלחמה, משימה שבמקומות רבים כבר התחילו מדריכים בביצועה: לא רק להשלים את בית הספר, אלא גם למלא את מקומו של בית הספר ושל המורים על ידי החינוך בתנועה... ההוראה שלנו בלא תשלום תתרום את חלקה לסילוק מגפת האנאלפבתיות... יש לזכור שמצבו הנפשי של הילד בזמן הזה מתוח כל כך, והילד עצמו מדולל ונחלש כל כך, שהוראה ”יבשה” בלי שירה ומשחקים לא תתן את התוצאות המקוות... אירגונם של הילדים מן השכבה הענייה ביותר אל תוך שורותינו מטיל עלינו חובה להגיש להם עזרה חומרית... מילוי בלתי מוצלח של חובה זו מצד המדריך עלול להביא לידי כך, שהילד ירגיש עצמו אפילו ב”קן” שלו נחשל ומופלה לרעה... הגשת עזרה על ידי הגרלה, מציאת איזו דרך שהיא, שלפי ”צירוף מקרים מוזר” דווקא הנזקק הוא הזוכה, נראית כדרך נכונה ומתאימה. דבר ברור הוא, כי דרכים אלו יש להחליפן לעיתים תכופות.³

1. במה התייחדה הפעילות החינוכית המתוארת בקטעים לעיל?

2. במה היא מהווה המשך למערכות החינוך הנורמטיביות שפעלו בטרם המלחמה?

שיעור על ארץ ישראל, גטו לודז'

3. מתוך עיתונות המחותרת היהודית בוורשה, כרך שלישי יולי-אוקטובר 1941, יד ושם, ירושלים תשמ"ד, עמ' 347-350.